

Κυριαζόπουλος: Γιατί η Συμφωνία Τσίπρα - Ιερωνύμου προηγήθηκε της Συμφωνίας για Συνταγματική Αναθεώρηση;

Του Κυριάκου Κυριαζόπουλου, (επ.) καθηγητή του Εκκλησιαστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ. - δικηγόρου παρ' Αρείω Πάγω - θεολόγου. Δευτέρα, 19 Νοεμβρίου 2018.

Το σύστημα των σχέσεων Κράτους – Εκκλησίας στην Ελλάδα είναι εκείνο της κρατικής εκκλησίας (ή της θεσμικής ενότητας).

Στη Χώρα μας συνηθίζουν να το αποκαλούν εκείνο της νόμω κρατούσας πολιτείας, ενώ άλλοι το συγχέουν εσφαλμένα με εκείνο της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Το σύστημα αυτό είναι προτεσταντικής προέλευσης.

Το εισήγαγαν ο ρωμαιοκαθολικός βασιλιάς Όθωνας και οι προτεστάντες αντιβασιλείς του, με βίαιη μεταφύτευσή του από τα τότε προτεσταντικά κράτη της Γερμανίας και τα προτεσταντικά καντόνια της Ελβετίας.

Εσφαλμένα ερμηνεύουν συνταγματολόγοι και νομικοί άλλων ειδικοτήσεων τον όρο «επικρατούσα θρησκεία» του άρθρου 3 του Συντάγματος ως στερούμενο νομικής σημασίας, επειδή δήθεν έχει στατιστική σημασία. Εφόσον είναι συνταγματικός όρος είναι νομικός όρος και χρήζει ερμηνείας.

Η ορθότερη ερμηνεία του είναι «κρατική εκκλησία», αν ληφθεί υπόψη 1) ότι το άρθρο 72 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι τα νομοσχέδια του άρθρου 3 ψηφίζονται από την Ολομέλεια της Βουλής, και κατά συνέπεια ο προβλεπόμενος από ίδιο άρθρο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Ελλάδος, και 2) ότι, όταν οι καταστατικοί χάρτες εκκλησιών ψηφίζονται από τα κοινοβούλια των αντίστοιχων χωρών, τότε οι εκκλησίες εκείνες είναι κρατικές, σύμφωνα με τη συγκριτική επισκόπηση των σχετικών συνταγματικών διατάξεων των ευρωπαϊκών κρατών με το σύστημα τη κρατικής εκκλησίας.

Προκειμένου να αποκτήσει το, κατά τα κατωτέρω αναφερόμενα, πλήρες δικαίωμά της στην αυτονομία η κρατική Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα, θα μπορούσε να γίνει μετασχηματισμός των θεσμικών σχέσεων της με το Κράτος χωρίς αναθεώρηση του άρθρου 3 του Συντάγματος, αλλά με μεταβολή της νομικής ερμηνείας του όρου «επικρατούσα θρησκεία» από κρατική εκκλησία σε πρώτη μεταξύ ίσων (*primus inter pares*), κατά το πρότυπο των σχετικών διατάξεων του Ιταλικού και του Ισπανικού Συντάγματος, τα οποία περιέχουν ειδική συνταγματική αναγνώριση της κοινωνικά επικρατούσας στις χώρες αυτές Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η κατάργηση του συστήματος της κρατικής εκκλησίας και ο, κατά τα κατωτέρω, θεσμικός χωρισμός με την έννοια της αναγνώρισης επίσημων εκκλησιών ή θρησκευτικών κοινοτήτων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται ως πρώτη μεταξύ ίσων η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα, η οποία έτσι θα απολαύει το διεθνές και συνταγματικό της δικαίωμα στην πλήρη αυτονομία της.

Απόκτηση του πλήρους δικαιώματός της στην αυτονομία της, για την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα – η οποία διαρθρώνεται σε περισσότερα του ενός κλίματα ή εκκλησιαστικά καθεστώτα [1] Εκκλησία της Ελλάδος, με δύο κλίματα, εκείνο της Αυτοκέφαλής Εκκλησίας και εκείνο των λεγόμενων Νέων Χωρών το οποίο κυριαρχικά ανήκει στο Οικουμενικό Πατριαρχείο,

2) ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης,

3) Μητροπόλεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου στη Δωδεκάνησο,

4) Άγιο Όρος το οποίο είναι αυτοδιοίκητο αλλά υπάγεται πνευματικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο] - σημαίνει ότι θα ανακτήσει το δικαίωμά της να ψηφίζει τον Καταστατικό της Χάρτη κατά εκκλησιαστικό κλίμα, δηλαδή θα ασκεί πρωτογενή νομοθετική εξουσία στις εσωτερικές της υποθέσεις, ενώ οι εξωτερικές υποθέσεις των θρησκευμάτων θα ρυθμίζονται από το Κράτος και

οι μεικτές τους υποθέσεις τους με το Κράτος θα μπορούν να ρυθμίζονται από το Κράτος είτε μονομερώς είτε κατόπιν συμφωνίας με τα επίσημα θρησκευόμενα.

Προκειμένου η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα (τεσσάρων κλιμάτων ή εκκλησιαστικών καθεστώτων της) να απολαύει του πλήρους δικαιώματος στην αυτονομία της, δηλαδή προκειμένου να γίνει θεσμικός χωρισμός Κράτους – Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα του τύπου της αναγνώρισης ορισμένων θρησκευμάτων στην Ελλάδα και της εκτεταμένης συνεργασίας μαζί τους, με πρώτη μεταξύ ίσων την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα, θα πρέπει να παραμείνει το άρθρο 3 του Συντάγματος ως έχει, χωρίς να αναθεωρηθεί, αλλά κατά την αναθεώρηση να προστεθούν στο ίδιο συνταγματικό άρθρο οι εξής δύο ερμηνευτικές δηλώσεις: 1η Ερμηνευτική Δήλωση: «Η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα είναι πρώτη μεταξύ ίσων σε σχέση με τις λοιπές γνωστές θρησκείες». Και 2η Ερμηνευτική Δήλωση: «Η Πολιτεία καταβάλλει τους μισθούς των θρησκευτικών λειτουργών της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, με βάση τις σχετικές συμφωνίες της Κυβέρνησης με τις εκκλησιαστικές αρχές των τεσσάρων εκκλησιαστικών καθεστώτων της».

Το άρθρο 3 του Συντάγματος μαζί με την προτεινόμενη 1η Ερμηνευτική Δήλωση, σε συνδυασμό με το άρθρο 72 παρ. 1 του Συντάγματος, θα ερμηνεύονται εφ' εξής ως εξής: Η Ιερά Σύνοδος της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος για την Εκκλησία της Ελλάδος (1ο κλίμα που συνενώνει δύο επιμέρους κλίματα) και η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου για την ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης (2ο κλίμα) και για τις Μητροπόλεις του της Δωδεκανήσου (3ο κλίμα) θα ψηφίζουν τους Καταστατικούς Χάρτες των αντίστοιχων εκκλησιαστικών καθεστώτων, με τους οποίους θα ρυθμίζονται οι εσωτερικές τους υποθέσεις (οργάνωση, διοίκηση, εκπροσώπηση της αντίστοιχης Εκκλησίας και των οργανωτικών της υποδιαιρέσεων ανάδειξη και παύση εκκλησιαστικών ηγετών και λειτουργών κλπ).

Το Κράτος θα ρυθμίζει με τυπικό Νόμο τις εξωτερικές υποθέσεις των εν λόγω τριών κλιμάτων της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα (το είδος της νομικής προσωπικότητας της αντίστοιχης Εκκλησίας και των οργανωτικών της υποδιαιρέσεων και άλλα θέματα για την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα που ανήκουν στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Κράτους κλπ).

Τα μεικτά θέματα (φορολογικές απαλλαγές, μάθημα θρησκευτικών, θρησκευτική υπηρεσία Ενόπλων Δυνάμεων κλπ) της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα και του Κράτους θα ρυθμίζονται είτε μονομερώς από το Κράτος με τυπικό Νόμο, είτε με σύμβαση της Κυβέρνησης με την Ιερά Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος ή με σύμβαση της Κυβέρνησης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο για την ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης και τις Μητροπόλεις του της Δωδεκανήσου και στη συνέχεια με κύρωση των εν λόγω συμβάσεων με τυπικό Νόμο του Κράτους.

Η διάκριση των υποθέσεων σε εσωτερικές, εξωτερικές και μεικτές πηγάζει από το διεθνές και συνταγματικό δικαίωμα στην αυτονομία των εκκλησιών ή θρησκευτικών κοινοτήτων και συνδέεται άρρηκτα με την πλήρη απόλαυσή του.

Με αυτήν την ορθή ερμηνεία του άρθρου 3 του Συντάγματος με την προτεινόμενη 1η Ερμηνευτική Δήλωσή του, η ψήφιση νομοσχεδίων από τη Βουλή για θέματα του άρθρου 3 του Συντάγματος (Καταστατικός Χάρτης) και του άρθρου 13 του Συντάγματος θα περιορίζεται σε θέματα μόνον των εξωτερικών υποθέσεων των Ορθόδοξης Εκκλησία στην Ελλάδα και των μεικτών της υποθέσεων της με το Κράτος, είτε κατόπιν συμφωνίας με τις αρμόδιες Εκκλησιαστικές της Αρχές είτε όχι.

Η απόλαυση από την Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα του πλήρους διεθνούς και συνταγματικού της δικαιώματός στην αυτονομία, δηλαδή ο θεσμικός χωρισμός Κράτους και Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, ήτοι το σύστημα του χωρισμού με την αναγνώριση

ορισμένων θρησκευμάτων ως επίσημων και η εκτεταμένη συνεργασία του με τούτα, δεν συνεπάγεται την απώλεια του καθεστώτος της νομικής προσωπικότητας δημοσίου δικαίου της αντίστοιχης Εκκλησίας και των οργανωτικών τους υποδιαίρεσεων, αλλά μόνον τον χαρακτηρισμό της εν λόγω προσωπικότητας ως ιδιόρρυθμης.

Τούτο σημαίνει ότι τα ιδιόρρυθμα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου των εκκλησιαστικών οργανισμών δεν θα θεωρούνται ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου του ευρύτερου δημόσιου τομέα, λόγω του ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα απολαμβάνει της διεθνούς και συνταγματικής θρησκευτικής ελευθερίας, από την οποία απορρέει το διεθνές και συνταγματικό δικαίωμα στην αυτονομία, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην απόφασή του «Μητροπολιτική Εκκλησία της Βεσσαραβίας κατά Μολδαβίας».

Σήμερα το σύστημα της κρατικής εκκλησίας υφίσταται σε μια μειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών [π.χ. η Αγγλικανική Εκκλησία στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Ευαγγελικο-λουθηρανική Εκκλησία στην Ισλανδία, στη Φινλανδία (όπου κρατική είναι και η μειονοτική Ορθόδοξη Εκκλησία στη χώρα αυτή), στη Νορβηγία, στη Δανία, στα προτεσταντικά καντόνια της Ελβετίας, ενώ στη Γερμανία έπαυσαν να είναι κρατικές η Ευαγγελικο – Προτεσταντική Εκκλησία και η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία στα αντίστοιχα προτεσταντικά και ρωμαιοκαθολικά κρατίδια δυνάμει του Συντάγματος της Βαϊμάρης (1919) και στη Σουηδία η Ευαγγελικο-λουθηρανική Εκκλησία αποκρατικοποιήθηκε το 2000].

Από τα κράτη του ορθόδοξου πολιτιστικού υποβάθρου, μόνον η Ελλάδα έχει το σύστημα της κρατικής εκκλησίας. Τα λοιπά κράτη του Ορθόδοξου πολιτιστικού υποβάθρου έχουν το σύστημα του χωρισμού του τύπου που επικρατεί στις ευρωπαϊκές χώρες, όπως διευκρινίζεται κατωτέρω, ενώ διασφαλίζουν de facto ένα προνομιακό καθεστώς που προσομοιάζει με εκείνο τη κρατικής εκκλησίας για τις Ορθόδοξες Εκκλησίες που λειτουργούν στη δικαιοδοσία τους.

Η πλειονότητα των ευρωπαϊκών κρατών έχει το σύστημα του θεσμικού χωρισμού κράτους και εκκλησιών ή θρησκευτικών κοινοτήτων με ταυτόχρονη αναγνώριση ως επίσημων ορισμένων εκκλησιών ή θρησκευτικών κοινοτήτων και συνεργασία του κράτους με αυτές.

Στις χώρες με το σύστημα του χωρισμού, εξαίρεση – λόγω της αθεϊστικής ή ντεϊστικής, ανάλογα με τις πεποιθήσεις των πρωτεργατών της, Γαλλικής Επανάστασης η οποία στράφηκε και κατά της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας - αποτελεί η Γαλλία στην οποία συνταγματικά δεν επιτρέπεται η αναγνώριση καμιάς εκκλησίας ή θρησκευτικής κοινότητας ως κρατικής ή επίσημης.

Η συνταγματική απαγόρευση της αναγνώρισης οποιασδήποτε θρησκείας ως κρατικής ή επίσημης συνιστά το λεγόμενο «λαϊκό κράτος (etat laïque)», το οποίο με τον Γαλλικό Νόμο του 1905 ξεκίνησε σε αρνητική (ή εχθρική) κατεύθυνση και εξελίχθηκε σταδιακά σε θετική κατεύθυνση προς τα θρησκευόμενα, παρόλο ότι στο δημόσιο τομέα και στα δημόσια σχολεία επιβάλλεται η κοσμοθεωρία του αθεϊσμού.

Παρόμοιο είναι και το σύστημα στις Ηνωμένες Πολιτείες, χωρίς την επιβολή του αθεϊσμού ως κρατικής κοσμοθεωρίας, όπου η 14η συνταγματική αναθεώρηση προβλέπει δύο διατάξεις, εκείνη της απαγόρευσης οποιασδήποτε θρησκείας ως κρατικής ή επίσημης (non-establishment) και εκείνη της ελεύθερης άσκησης οποιασδήποτε θρησκείας ή κοσμοθεωρίας (free exercise)».

Στα συστήματα του χωρισμού ο συντονισμός των σχέσεων του κράτους με τις επίσημες εκκλησίες ή θρησκευτικές κοινότητες γίνεται είτε μονομερώς από το κράτος είτε διμερώς μέσω συμβάσεων μεταξύ τους.

Στην πλειονότητα των χωρών με το σύστημα του χωρισμού, τα κράτη, όπως προαναφέρθηκε, αναγνωρίζουν ως επίσημες ορισμένες εκκλησίες ή θρησκευτικές κοινότητες και συνεργάζονται με αυτές (με την έννοια ότι απονέμουν σε αυτές πρόσθετα θρησκευτικά δικαιώματα (ή θρησκευτικά προνόμια, όπως φορολογικές απαλλαγές, ιδιαίτερο μάθημα θρησκευτικών,

συμμετοχή στη θρησκευτική υπηρεσία ενόπλων δυνάμεων), πέραν εκείνων τα οποία αναγνωρίζει το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία απολαμβάνουν αυτοδικαίως, τόσο τα επίσημα όσο και τα ανεπίσημα θρησκευόμενα.

Η διεθνής και συνταγματική αρχή της θρησκευτικής ουδετερότητας είναι κοινή σε όλα τα συστήματα, είτε της κρατικής θρησκείας είτε του χωρισμού, δεδομένου ότι απορρέει από τη θρησκευτική ελευθερία. Κατά συνέπεια, η λεγόμενη ουδετεροθρησκεία την οποία ισχυρίζεται ότι επιδιώκει να πραγματοποιήσει η Κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και ΑΝΕΛ, ισχύει ήδη και υπό το σύστημα της κρατικής εκκλησίας.

Ως εκ τούτου, η επιδίωξη της ίδιας Κυβέρνησης, όπως ρητά προκύπτει από το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ για τη συνταγματική αναθεώρηση που ήδη άρχισε στην πρώτη της φάση που προηγείται των προσεχών βουλευτικών εκλογών, είναι η κατάργηση του άρθρου 3 του Συντάγματος.

Τούτο σημαίνει ότι, υπό το πρόσχημα της λεγόμενης «ουδετεροθρησκείας», επιδιώκεται η βίαιη μεταφύτευση του αθεϊστικού Γαλλικού συστήματος του λαϊκού κράτους, με σκοπό την αφαίρεση του Ορθόδοξου Χριστιανικού υποβάθρου του Κράτους, το οποίο προσδίδεται από την Ορθόδοξη πλειονότητα της κοινωνίας, και την αντικατάστασή του από το υπόβαθρο της θρησκευτικής παγκοσμιοποίησης, η οποία έχει συγκρητιστικό περιεχόμενο, υπό το πρόσχημα της επιβολής ως επίσημης κοσμοθεωρίας του αθεϊσμού του κράτους.

Δεν δύναται να υποστηριχθεί ότι θα μπορούσε, με την κατάργηση του άρθρου 3 του Συντάγματος, να εισαχθεί το σύστημα του χωρισμού με αναγνώριση ορισμένων θρησκευμάτων ως επίσημων, διότι σε αυτήν την περίπτωση δεν θα υπήρχε συνταγματική διάταξη που να διασφαλίζει τη συνεργασία του Κράτους με την απαραίτητως ειδικά αναγνωριζόμενη από το Σύνταγμα Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα και με τα θρησκευόμενα με ιδιόρρυθμη – κατά το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην απόφαση «Ιερές Μονές κατά Ελλάδος» - νομική προσωπικότητα δημοσίου δικαίου.

Αν εισαγόταν το σύστημα του χωρισμού με αναγνώριση ορισμένων θρησκευμάτων ως επίσημων, θα έπρεπε να παραμείνει η διάκριση της νομικής προσωπικότητας των οργανισμών των θρησκευμάτων σε ιδιορρυθμώς δημοσίου δικαίου (για τα επίσημα θρησκευόμενα) και σε ιδιορρυθμώς ιδιωτικού δικαίου (για τα λοιπά θρησκευόμενα), όπως και στη Γερμανία, ενώ θα έπρεπε να προβλέπονται νομοθετικά οι προϋποθέσεις για τη μετάβαση των θρησκευμάτων από το κατώτερο επίπεδο νομικής προσωπικότητας στο ανώτερο, προς αποφυγήν των απαγορευμένων από το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από το Σύνταγμα θρησκευτικών διακρίσεων.

Η κατάργηση του άρθρου 3 του Συντάγματος, σύμφωνα με το πρόγραμμα της συνταγματικής αναθεώρησης του ΣΥΡΙΖΑ, θα επιφέρει - εκτός της βίαιης μεταφύτευσης του μεμονωμένου στην Ευρώπη Γαλλικού συστήματος του αθεϊστικού λαϊκού κράτους, το οποίο αρμόζει στο πολιτιστικό υπόβαθρο της Γαλλίας, λόγω της Γαλλικής Επανάστασης, αλλά δεν συμβιβάζεται με το Ελληνορθόδοξο υπόβαθρο της πλειονότητας της Ελληνικής κοινωνίας – και τη συνταγματική νομιμοποίηση του νέου συγκρητιστικού και κατηχητικού (ή προσηλυτιστικού) μαθήματος των θρησκευτικών το οποίο κρίθηκε ασυμβίβαστο με το Σύνταγμα (άρθρα 3 και 16 παρ. 2) από τις αποφάσεις (ΟΛΣΤΕ 660/2018, ως προς το δημοτικό και το γυμνάσιο, και 926/2018, ως προς το λύκειο).

Εσφαλμένα η Τριμελής εξ Αρχιερέων Επιτροπή, προσαυξημένη με 4ο Αρχιερέα από την Εκκλησία της Κρήτης, θεωρεί το νέο μάθημα των θρησκευτικών ως ορθόδοξο και θρησκευσιολογικό. Αντιθέτως, τούτο το μάθημα είναι συγκρητιστικό και κατηχητικό (ή προσηλυτιστικό) στον Θρησκευτικό Συγκρητισμό και όχι επιστημονικό ή γνωσιολογικό,

δηλαδή όχι συγκριτικής θρησκευολογίας (ή φαινομενολογίας της θρησκείας).

Διότι η φιλοσοφία του μαθήματος, από την Γ΄ Δημοτικού μέχρι την Γ΄ Λυκείου, αναγνωρίζει θρησκευτική αλήθεια σε όλα τα θρησκευόμενα και όχι αποκλειστικά στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Ειδικότερα, εμφανίζει μια εικόνα συγκρίσεως θρησκευτικών εννοιών, αντικειμένων ή συμβόλων των διαφόρων θρησκευμάτων, αλλά παραλείπει θεμελιώδη στοιχεία συγκρίσεως, η παράθεση των οποίων θα ήταν αναγκαία προκειμένου να καθίστατο δυνατός ο χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου μαθήματος ως επιστημονικού ή γνωσιολογικού.

Παράδειγμα: Στο φάκελο μαθητή της Δ΄ Λυκείου (σελ. 12), 2η διδακτική ενότητα επιγράφεται «Σε όλο τον κόσμο οι άνθρωποι προσεύχονται – Πότε, πού, πώς και γιατί προσεύχονται οι άνθρωποι»;

Επίσης παρατίθενται τρεις εικόνες: στην πρώτη εικόνα ο Άγιος Σεραφεΐμ του Σαρώφ στο δάσος προσευχόμενος, στην δεύτερη εικόνα Μουσουλμάνοι μπροστά σε τέμενος προσευχόμενοι και στην τρίτη εικόνα Εβραίοι μπροστά στο τείχος των δακρύων προσευχόμενοι.

Αυτή η διδακτική ενότητα είναι συγκρητιστική και κατηχητική (ή προσηλυτιστική) στον Θρησκευτικό Συγκρητισμό, διότι δίνει την εντύπωση στους μαθητές της Δ΄ δημοτικού ότι οι Ορθόδοξοι, οι Μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι προσεύχονται στον ίδιο Θεό, ενώ τούτο είναι εσφαλμένο, δεδομένου ότι οι Ορθόδοξοι προσεύχονται στον Τριαδικό Θεό (Τρία Πρόσωπα ή Υποστάσεις και Μία Ουσία), ενώ οι Μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι προσεύχονται σε Μονοπρόσωπο Θεό, δηλαδή όχι στον ίδιο Θεό.

Ως προς την ισότητα των θρησκευμάτων το υποσύστημα του χωρισμού με λαϊκό κράτος (Γαλλικού ή Αμερικανικού τύπου) διασφαλίζει την απόλυτη ισότητά τους, ενώ στο υποσύστημα του χωρισμού με αναγνώριση ορισμένων θρησκευμάτων ως επίσημων, η ισότητα των θρησκευμάτων είναι σχετική με την έννοια ότι επιτρέπεται η διαφοροποιημένη μεταχείριση των θρησκευμάτων, εφόσον ερείδεται σε κοινωνιολογικούς και όχι σε θρησκευτικούς λόγους (π.χ. δεν προκαλεί θρησκευτική διάκριση η στελέχωση της Θρησκευτικής Υπηρεσίας Ενόπλων Δυνάμεων από κληρικούς της επικρατούσας στην κοινωνία θρησκείας).

Το δικαίωμα στην αυτονομία των θρησκευμάτων ή κοσμοθεωριών απορρέει από τη θρησκευτική ελευθερία, ανεξάρτητα από το σύστημα σχέσεων κράτους – θρησκευμάτων. Αυτονομία σημαίνει την άσκηση πρωτογενούς νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας από τα θρησκευόμενα στις εσωτερικές τους υποθέσεις.

Στις κρατικές εκκλησίες η αυτονομία αυτή περιορίζεται μόνο για τις κρατικές εκκλησίες είτε στην αυτοδιοίκηση είτε και στην έκδοση κανονιστικών πράξεων κατ' ενάσκηση δευτερογενούς νομοθετικής εξουσίας. Μόνον οι ελεύθερες (δηλαδή οι μη κρατικές) εκκλησίες απολαμβάνουν, στην πλήρη έκταση του, του δικαιώματος στην αυτονομία, το οποίο έχουν, με βάση το διεθνές και το συνταγματικό δίκαιο, αλλά, ενόσω είναι κρατικές, δεν μπορούν θεσμικά να το ασκήσουν καθ' ολοκληρίαν.

Επειδή η συμφωνία του Πρωθυπουργού Τσίπρα και του Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου συνδυάστηκε, όχι δημόσια αλλά χρονικά, με τη συνταγματική αναθεώρηση, η οποία ήδη άρχισε στην πρώτη της φάση που προηγείται των προσεχών βουλευτικών εκλογών, αφού η εν λόγω συμφωνία εξαγγέλθηκε λίγες μέρες πριν τη διαδικασία της αναθεώρησης, αποτελεί πολιτικό ανορθολογισμό και **σφάλμα η πρόταξη της συμφωνίας για τις οικονομικές σχέσεις του Πρωθυπουργού Τσίπρα και όχι της Κυβέρνησης με τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο και όχι με την Εκκλησία της Ελλάδος, ενώ αγνοήθηκε παντελώς το Οικουμενικό Πατριαρχείο.**

Με βάση τον πολιτικό ορθολογισμό και όχι με την δημιουργική ασάφεια που επιδείχθηκε από πλευράς Πρωθυπουργού και Αρχιεπισκόπου, προηγείται η συμφωνία Κράτους και Ορθόδοξης

Εκκλησίας στην Ελλάδα (δηλαδή Εκκλησίας της Ελλάδος και Οικουμενικού Πατριαρχείου) στην συνταγματική αναρρύθμιση των θεσμικών τους σχέσεων και έπεται, με βάση αυτές, η συμφωνία τις για οικονομικές τους σχέσεις.

Συνεπώς, η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος οφείλει να απορρίψει τη συμφωνία του Πρωθυπουργού Τσίπρα και του Αρχιεπισκόπου Ιερωνύμου μέχρι να επιτύχει ή να αποτύχει η συνταγματική αναθεώρηση του άρθρου 3 του Συντάγματος.

Οποιαδήποτε συμφωνία για τις οικονομικές σχέσεις Κράτους και Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα θα μπορούσε να συζητηθεί με την Κυβέρνηση η οποία θα αναλάμβανε τη διακυβέρνηση της Χώρας μετά τις προσεχείς βουλευτικές εκλογές, δεδομένου ότι αυτή η νέα Κυβέρνηση θα προχωρήσει στην τελική φάση της συνταγματικής αναθεώρησης, και πάντως μετά το επιτυχές ή αποτυχημένο πέρας της εν λόγω συνταγματικής αναθεώρησης σε σχέση με το άρθρο 3 του Συντάγματος.

Ειρήσθω εν παρόδω ότι, σε επίπεδο Πρωθυπουργού και Αρχιεπισκόπου, δεν πρέπει να υφίστανται, σε ένα σχέδιο συμφωνίας τους, τέτοια λάθη,

1 - του τύπου ότι οι κληρικοί είναι δήθεν δημόσιοι υπάλληλοι (3ο σημείο της συμφωνίας), αφού οι κληρικοί, κατά τη μετά το 1983 νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν είναι δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Διότι είναι θρησκευτικοί λειτουργοί με εργοδότη τους το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου της οικείας Μητρόπολης, ή

2 – του τύπου της επαναφοράς του ΟΔΕΠ, με το νέο του μνημονιακό όνομα «Ταμείο Αξιοποίησης Εκκλησιαστικής Περιουσίας», στην οποία θα μεταβιβαστεί η εκκλησιαστική ακίνητη περιουσία όχι για να αξιοποιηθεί με κατανομή των κερδών 50% για το Κράτος και 50% για την Εκκλησία της Ελλάδος, αλλά για **να διολισθησει στο λεγόμενο Υπερταμείο** (ή Ελληνική Εταιρία Συμμετοχών και Περιουσίας), το οποίο, παρά το Ελληνικό του όνομα, διαφαίνεται να προορίζεται για τους διαχρονικούς, από προ της συστάσεως του Ελληνικού Κράτους, δανειστές. Ενώ η Ιεραρχία της Εκκλησίας της Ελλάδος έδωσε σκληρό αγώνα το 1987 κατά της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης εκκλησιαστικής ακίνητης περιουσίας, χωρίς καμία αποζημίωση, κατά παρόμοιων με τη σημερινή Κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ και ΑΝΕΛ βλέψεων της τότε Κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, και ενώ ο τότε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κυρός Σεραφείμ (Τίκας) επέτυχε, μετά από επιτυχή διαπραγματεύση με τον τότε Πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, την κατάργηση του ΟΔΕΠ, στον οποίο, με το Νόμο 1700/1987, τον έλεγχο είχε η τότε Κυβέρνηση, και τη σύσταση της υπό τον πλήρη έλεγχο της Εκκλησίας της Ελλάδος Οικονομικής της Υπηρεσίας, ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος, με τη συμφωνία του με τον Πρωθυπουργό Τσίπρα, επανήλθε, εντελώς ασύμφορα για την Εκκλησία της Ελλάδος, στο καθεστώς του Νόμου 1700/1987.

Εξάλλου, στα πλαίσια του χωρισμού Κράτους – Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδος, τον οποίο προωθεί το κυβερνητικό κόμμα του ΣΥΡΙΖΑ, με την επιδιωκόμενη από την Κυβέρνησή του, κατάργηση του άρθρου 3 του Συντάγματος, είναι αδιανόητη οποιαδήποτε ίδρυση Ταμείου για την από κοινού με το Κράτος αξιοποίηση εκκλησιαστικής περιουσίας, με ίση κατανομή κερδών μεταξύ τους, διότι τέτοια Ταμεία ή Ανώνυμες Εταιρίες, υπό συνθήκες χωρισμού, πρέπει να ιδρύει μόνον η Ορθόδοξη Εκκλησία στην Ελλάδα (με τα τέσσερα κλίματα ή εκκλησιαστικά της καθεστώτα) για την αξιοποίηση της εκκλησιαστικής της περιουσίας με σκοπό την οικονομική συντήρησή της και την αυτοχρηματοδότηση των εκκλησιαστικών και των εκκλησιαστικά αιτιολογούμενων λοιπών δραστηριοτήτων της (φιλανθρωπικών, ενημερωτικών, πολιτιστικών και άλλων).

<https://www.romfea.gr/epikairoitita-xronika/25177-giati-i-sumfonia-tsipra-ieronumou-proigithike-tis-sumfonias-gia-suntagmatiki-anatheorisi>

Χατζηδάκης: «Καρικατούρα» ο διαχωρισμός Εκκλησίας - Κράτους.

Δευτέρα, 19 Νοεμβρίου 2018.

«Η ΝΔ δεν είχε ενημέρωση πρωτίτερα για τη συμφωνία της πολιτείας με την εκκλησία» τόνισε ο αντιπρόεδρος του κόμματος στον News 24/7 στους 88,6.

«Απεδείχθη ότι έχουμε μη συμφωνία και ο διαχωρισμός είναι καρικατούρα αφού οι ιερείς δεν θα πληρώνονται από την Ενιαία Αρχή αλλά από τον κρατικό υπολογισμό. Δεν είναι Γιάννης είναι Γιαννάκης» επεσήμανε ο αντιπρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας, Κωστής Χατζηδάκης, μιλώντας στον News 24/7 στους 88,6 και στην εκπομπή "Σκληρό Ροκ χ 2" με τον Σεραφείμ Κοτρώτσο και την Έλλη Τριανταφύλλου σχετικά με τη συμφωνία Αλ. Τσίπρα - Ιερώνυμου για τον διαχωρισμό Εκκλησίας - Κράτους.

«Η ΝΔ δεν είχε πρωτίτερα ενημέρωση για τη συμφωνία της πολιτείας με την εκκλησία» είπε σχετικά με τα δημοσιεύματα περί ενημέρωσης Ιερώνυμου στον Μητσοτάκη πριν την ανακοίνωση με τον Τσίπρα. «Η συμφωνία θα γίνει νούμερο στην επιθεώρηση» πρόσθεσε. Σχετικά με τη συνταγματική αναθεώρηση, επανέλαβε τη θέση της ΝΔ να κριθούν αναθεωρητέα όλα τα άρθρα.

Εκτίμησε δε ότι ο Τσίπρας δεν συναινεί «γιατί ξέρει ότι θα χάσει τις επόμενες εκλογές».

Για τα όσα γράφονται περί της "καραμανλικής" πτέρυγας είπε: «Είμαστε όλοι μαζί στη ΝΔ και αγωνιζόμαστε για την επόμενη μέρα. Θέλουμε να δούμε τον Κυριάκο Πρωθυπουργό. Κάθε κόμμα έχει τη δική του πορεία. Εμείς κοιτάζουμε να τερματίσουμε πρώτοι».

Για την υπόθεση Παναγιωτίου και τον Κώστα Σημίτη είπε: Κανείς δεν είναι υπεράνω της Δικαιοσύνης και όλοι έχουμε μια εικόνα για πολιτικούς. Παρά τη διαφθορά που όντως υπήρξε, προσωπικά για τον κ. Σημίτη κρίνω ότι δεν έχει θέσει κάποια ερωτηματικά».

<https://www.romfea.gr/diafora/25190-xatzidakis-karikatoura-o-diachorismos-ekklisias-kratous>

Εκτυπώσιμο: <https://www.imdleio.gr/diaf/2018/tsip-ierwn7.pdf>

+ + +

Του Σεβ. Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου: παρέμβαση, πού έκανα προφορικά στην Ίεραρχία. Δευτέρα, 19 Νοεμβρίου 2018.

Σημείωση: Έπειδή διάβασα σχεδόν όλα τα δημοσιεύματα μέχρι σήμερα πού αναφέρονταν στην Συνεδρίαση τής Ίεραρχίας τής Εκκλησίας τής Ελλάδος τής 16ης Νοεμβρίου 2018, διεπίστωσα ότι τα περισσότερα δεν απέδωσαν τα όσα έλέχθησαν ή έγιναν στην Ίεραρχία και τις παρεμβάσεις τών Ίεραρχών.

Βεβαίως, οι δημοσιογράφοι δικαιολογούνται, γιατί οι πληροφορίες πού έφθασαν σέ αυτούς ήταν άποσπασματικές και σέ μερικές περιπτώσεις επιλεγμένες και στοχευμένες.

Πάντως, **τά θέματα πού έτέθησαν από πολλούς Ίεράρχες ήταν δύο: Η αναθεώρηση του Συντάγματος στό άρθρο 3, στό όποιο γίνεται λόγος γιά τήν «θρησκευτική ουδετερότητα τής Πολιτείας», μέ «ό,τι αυτό συνεπάγεται, κανονιστικά και πρακτικά», κατά τήν αίτιολογική έκθεση, και ή άξιοποίηση τής εκκλησιαστικής περιουσίας, κυρίως ή μισθοδοσία τών Κληρικών.**

Ήδη οι Μητροπολίτες Καλαβρύτων, Πειραιώς, Μεσσηνίας δημοσίευσαν τς παρεμβάσεις τους.

Στήν συνέχεια δημοσιεύω και τήν δική μου πρώτη παρέμβαση, πού έκανα προφορικά στην Ίεραρχία, γιά τήν ενημέρωση τών ένδιαφερομένων.

* * *

Τό θέμα πού συζητᾶμε εἶναι σοβαρότατο καί οὐσιαστικό. Πρόκειται γιά τήν πρόταση ἀναθεωρήσεως τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ Συντάγματος καί τήν ἀντιμετώπιση τῶν οικονομικῶν ζητημάτων καί τῆς μισθοδοσίας τῶν Κληρικῶν.

Δέν ἐπιθυμῶ νά συζητῶ μόνον τό θέμα τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς περιουσίας καί νά ἀφήσω τό θέμα τῆς εἰσαγόμενης «θρησκευτικῆς οὐδετερότητας» στό Σύνταγμα.

Θά καταθέσω τίς ἀπόψεις μου ὡς κείμενο (μπορεῖτε νά τὸ διαβάσετε ΕΔΩ «Θρησκευτική οὐδετερότητα τῆς Πολιτείας καί ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας»), ἀλλά ἐδῶ στήν προφορική παρέμβασή μου θά ἤθελα πολύ συνοπτικά νά θέσω μερικούς προβληματισμούς μου.

1. Ἀπό τά δύο αὐτά θέματα τό πρῶτο εἶναι τό σοβαρότερο, ἀκολουθεῖ δέ τό δεύτερο.

Ἡ πρόταση γιά εἰσαγωγή στό ἄρθρο 3 τῆς φράσεως «Ἡ Ἑλληνική Πολιτεία εἶναι θρησκευτικά οὐδέτερη» μέ τήν δήλωση τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθεσης «μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται κανονιστικά καί πρακτικά», δημιουργεῖ μεγάλο θέμα.

Τό Ἔθνος μας ἀπό τόν Ὅμηρο μέχρι τίς ἡμέρες μας εἶναι θρησκευόμενο, τό ἴδιο καί τό Κράτος ἀπό τήν συγκρότησή του μέχρι σήμερα, ὅπως δηλώνεται σέ ὅλα τά Συντάγματα. Πρώτη φορά αὐτό θά γραφῆ στό Ἑλληνικό Σύνταγμα.

Ἐπίσης, εἶναι ἀκατανόητο τί ἐννοεῖται μέ αὐτή τήν φράση: «μέ ὅ,τι αὐτό συνεπάγεται κανονιστικά καί πρακτικά». Ὅλοι οἱ μετέπειτα νόμοι θά στηρίζονται πάνω σέ αὐτήν, ἀκόμη καί ἡ νομική προσωπικότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς Δημοσίου Δικαίου.

Στήν συζήτηση δέν πρέπει νά παρασυρθοῦμε καί νά ἀσχοληθοῦμε μέ τά περιουσιακά στοιχεῖα καί τήν μισθοδοσία τῶν Κληρικῶν, πού καί αὐτό εἶναι σοβαρό, καί νά ἀγνοήσουμε τήν ἀλλοτρίωση τοῦ Ἔθνους καί τῆς Πολιτείας μας. Ἐγώ δέν θά συμμετάσχω σέ μιά τέτοια ὑποτίμηση τοῦ θέματος.

2. Ἡ «πρόθεση» γιά συμφωνία Ἐκκλησίας καί Πολιτείας γιά τά οικονομικά ζητήματα μπορεῖ σέ βάθος χρόνου νά ἀποδειχθῆ συμφέρουσα γιά τήν Ἐκκλησία. Αὐτό δέν τό γνωρίζω τώρα.

Ἐκεῖνο πού γνωρίζω εἶναι ὅτι αὐτή ἡ συμφωνία δέν εἶναι ἀντικείμενο οὐσιαστικοῦ διαλόγου μεταξύ Ἐκκλησίας, Πολιτείας, δέν ἀξιολογήθηκαν ὅλοι οἱ παράμετροι. Ἦταν μιά προσωπική πρόταση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, πού τήν διαβάσαμε κατά καιρούς, ἀλλά ποτέ δέν συζητήθηκε καί ἀποφασίσθηκε ἀπό τά Συνοδικά Ὅργανα.

3. **Τό βασικό θέμα πού μέ ἀπασχολεῖ εἶναι τό πῶς λειτουργεῖ ἡ Ἱεραρχία μας**, ὅπως φάνηκε καί σέ ἄλλες περιπτώσεις, ἤτοι στό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καί τῆς Συνόδου στήν Κρήτη. Συγκεκριμένα:

Ἡ Ἱεραρχία τῆς 4 Ὀκτωβρίου 2017 ἄκουσε τήν εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτου Διδυμοτείχου καί Ὁρεστιάδος κ. Δαμασκηνοῦ μέ θέμα «Μύθοι καί πραγματικότης ἐπί τοῦ θέματος τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἐν ὄψει τῆς Συνταγματικῆς ἀναθεωρήσεως» καί κατέληξε σέ ἓνα κείμενο 13 σημείων, τό ὁποῖο ἀπετέλεσε τήν ἀπόφαση τῆς Συνόδου καί καταγράφηκε στό Δελτίο Τύπου τῆς ἡμέρας ἐκείνης.

Στήν συνέχεια ἡ Ἱεραρχία τῆς 4ης Ὀκτωβρίου 2018 ἄκουσε τήν εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτου Κηφισίας κ. Κυρίλλου μέ θέμα «Μελετώμενες συνταγματικές ἀλλαγές καί οἱ θέσεις τῆς Ἐκκλησίας μας» καί κατέληξε στήν ἴδια ἀπόφαση, τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ὀκτωβρίου 2017, δηλαδή υἱοθέτησε ἐκ νέου τά 13 ὡς ἄνω σημεία.

Ἔχουμε λοιπόν ἀποφάσεις δύο Ἱεραρχιῶν μέ τό ἴδιο ἀποτέλεσμα.

Μεταξύ τών σημείων πού ένεκρίθησαν, καί μάλιστα τό πρώτο, εΐναι ή πρόταση πού έκανε ό Άρχιεπίσκοπος στήν εΐσήγησή του τήν 4η Όκτωβρίου 2016, ότι ή Έκκλησία θά κάνη διάλογο μέ τήν Κοινοβουλευτική Έπιτροπή πού θά συγκροτηθΐ καί όχι μέ τήν Κυβέρνηση:

«1. Όποιαδήποτε πρόταση άναθεώρησης του Ξυντάγματος (άρθρο 110 παρ. 2) άπόκειται στην πρωτοβουλία τΐς Βουλΐς. Έπομένως ή όποιαδήποτε συζΐτηση γύρω άπό τό θέμα αυτό θά γίνει μέ διακομματική Έπιτροπή τών Κοινοβουλευτικών Κομμάτων καί όχι μέ εκπροσώπους τΐς Κυβέρνησης».

Άλλη πρόταση εΐναι νά εΐσηγηθΐ για τούς μισθούς τών Ίερέων νά τεθΐ διάταξη στό Ξύνταγμα μέ τό έξΐς περιεχόμενο:

«12. Η Εκκλησία της Ελλάδος θα μπορούσε να ζητήσει την προσθήκη μνείας στο Ξύνταγμα ότι η μισθοδοσία του κλήρου και η ενίσχυση της εκκλησιαστικής εκπαίδευσης αποτελεί αναγνώριση των περιουσιακών υποχρεώσεων της Πολιτείας έναντι της Εκκλησίας για την εκκλησιαστική περιουσία, που απέκτησε το Κράτος χωρίς αποζημίωση της Εκκλησίας από την σύσταση του Κράτους και εντεύθεν».

Διερωτώμαι, πώς άνετράπησαν αυτά καί άλλα μέ τήν μυστική συμφωνία;

Άκόμη, ή Ίεραρχία τΐς 4ης Όκτωβρίου 2017 άπεφάσισε τήν συγκρότηση Έπιτροπΐς διαλόγου μεταξύ Έκκλησίας καί Πολιτείας, ή δέ Ίεραρχία τΐς 4ης Όκτωβρίου 2018 έπανέλαβε τήν ΐδια άπόφαση.

Η Έπιτροπή αυτή άποτελείται άπό τέσσερεις Μητροπολίτες, Διδυμοτείχου, Ναυπάκτου, Πειραιώς καί Κηφισίας καί δύο λαϊκούς, ήτοι τόν Νομικό Ξύμβουλο τΐς Ίεράς Ξυνόδου κ. Θεόδωρο Παπαγεωργίου καί τόν καθηγητή του Έκκλησιαστικού Δικαίου κ. Μαγγιώρο.

Η Έπιτροπή συνΐλθε 3-4 φορές, έκανε κάποιες προτάσεις στην Διάρκη Ίερά Ξύνοδο, οι όποΐες δέν προχώρησαν.

Τό σημαντικό εΐναι ότι ή Έπιτροπή μας δέν άσχολΐθηκε μέ τήν γνωμοδότηση ή έκφραση γνώμης για τά δύο θέματα πού άνέκυψαν, άπλούστατα γιατί δέν τΐς έτέθησαν ύπ' όψη, άπλώς ένας μέρος τΐς Έπιτροπΐς ένημερώθηκε άπό τόν Μακαριώτατο για τήν συμφωνία λίγες ήμέρες πριν άνακοινωθΐ, καί παρά ταΐτα, έκφράσθηκαν έπιφυλάξεις στόν λίγο χρόνο πού εΐχαμε στην διάθεσή μας.

Τελικά θέτω τό θέμα πώς λειτουργεί ή Ίεραρχία, πώς λαμβάνονται οι άποφάσεις καί γιατί ή μία Ίεραρχία άνατρέπει τήν άλλη. Δέν εΐναι θέμα μόνον Άρχιεπισκόπου, αλλά καί όλων μας.

Η πρότασή μου εΐναι:

Έπειδή ύπάρχει Έπιτροπή έξ Άρχιερέων καί Νομικών, ή όποία συγκροτήθηκε μέ άπόφαση τΐς Ίεραρχίας τΐς 4ης Όκτωβρίου 2017, θά πρέπει νά παραπεμφθοΐν καί τά δύο θέματα, νά τά μελετήσει καί νά φέρη Εΐσήγηση στην Ίεραρχία. Έτσι θά λειτουργΐ τó συνοδικό σύστημα.

<https://www.romfea.gr/epikairo-tita-xronika/25175-i-parembasi-tou-mitropolitou-naupaktou-stin-ierarxia>

Έκτυπώσιμο: <https://www.imdleio.gr/diaf/2018/tsip-ierwn7.pdf>